

TİGİN

ISSN: 3023-5391

Analytical Social Sciences Journal Analitik Sosyal Bilimler Dergisi

1(2) 2023

<http://dx.doi.org/10.46868/2023>

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 09.10.2023

Kabul tarihi | Accepted: 10.11.2023

Yayın tarihi | Published: 15.12.2023

Faruk Ay

<https://orcid.org/0009-0007-3895-9144>

Principal, Göze Primary School, Turkey, ayfaruk.21@gmail.com

Haydar Karlı

<https://orcid.org/0000-0005-1225-3202>

Principal, Mehmet Fatih Deveci Secondary School, Turkey, haydarkarli@gmail.com

Burhan Özbek

<https://orcid.org/0009-0004-3902-9684>

Assistant Principal, Mehmet Fatih Deveci Secondary School, Turkey, memo0280@gmail.com

Nezir Ariz

<https://orcid.org/0000-0003-3526-3479>

Assistant Principal, Karacalı Çok Programlı High Primary School, Turkey, nezirariz79@gmail.com

Mehmet Akkuş

<https://orcid.org/0009-0007-3219-796X>

Assistant Principal, BİST Hattat Hamid High School, Turkey, Omakkus0@gmail.com

Mehmet Aktürk

<https://orcid.org/0009-0002-4684-5407>

Assistant Principal, Sultan Abdulhamid Han High School, Turkey, polamemet@hotmail.com

Namık Kemal Sevinç

<https://orcid.org/0000-0001-5780-9837>

Assistant Principal, Yeni Diyarbakır Anadolu High School, Turkey, namikkemalkml@hotmail.com

Halit Çakmak

<https://orcid.org/0009-0000-6013-5001>

Assistant Principal, Karacalı Çok Programlı High School, Turkey, sehithalitcakmak@hotmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Ay, F., Karlı, H., Özbek, B., Ariz, N., Akkuş, M., Aktürk, M., Sevinç, N., K. ve Çakmak, H., (2023). Destek Eğitim Alan Kaynaştırma Öğrencilerinin Akademik Başarılarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Tigin Analitik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 80-95.

Destek Eğitim Alan Kaynaştırma Öğrencilerinin Akademik Başarılarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öz

Kaynaştırma bireylerin çevresine uyum sağlayabilmesi, kendi özelliklerinin farkına varabilmesi, sosyalleşmesi ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi noktasında destek eğitimin olumlu etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum ders başarısının ortak amaca hizmet ettiğini

göstermektedir. Bireyin çevresine uyumu noktasında aktif rol oynayan öğretmenlerin; kaynaştırma öğrencileriyle yürüttükleri destek hizmetini nasıl planladıklarının ve uyguladıklarının incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktır. Bu araştırma destek eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinin akademik başarılarına ilişkin öğretmen görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada olgu bilim deseni yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili Sur ilçe sınırları içerisinde yer alan ilköğretim okullarında çalışan öğretmen görüşlerinden oluşmaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği ile ilköğretim okullarında çalışan 20 öğretmenden elde edilmiştir. Veri toplama sürecinin detaylı bir şekilde anlatılmasıyla ve katılımcıların verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar verilmek suretiyle geçerlik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; öğretmenler destek eğitimin kaynaştırma öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca Öğretmenlerin tamamı destek eğitim odasının kaynaştırma öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri kazandırabileceğini söylemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Öğrencisi, Destek eğitim odası, Öğrenci, Okul

Concerning the Academic Achievement of Inclusion Students Receiving Supportive Education Teacher Opinions

Abstract

It is an undeniable fact that inclusive education has a positive impact on individuals' ability to adapt to their environment, become aware of their own characteristics, socialize and develop communication skills. This shows that course success serves a common purpose. Teachers who play an active role in the adaptation of the individual to his environment; The aim of this study is to reveal the necessity of examining how they plan and implement the support service they provide with inclusive students. This research aims to determine teachers' opinions regarding the academic success of mainstream students receiving supportive education. The phenomenological pattern method was used in the research. The research consists of the opinions of teachers working in primary schools located within the borders of Sur district of Diyarbakır province in the 2023-2024 academic year. In this study, where qualitative research method was used, data were obtained from 20 teachers working in primary schools using semi-structured and non-directive interview technique. Validity and reliability were tried to be ensured by explaining the data collection process in detail and providing direct quotations from the answers given by the participants. As a result of the study; Teachers stated that supportive education had positive effects on inclusive students. In addition, all of the teachers said that the support education room could help mainstream students gain cognitive, affective and psychomotor skills.

Keywords: Inclusion Student, Support education room, Student, School

Giriş

Milli Eğitim Bakanlığı (2021-2022) verilerine bakıldığında, örgün eğitime devam eden okul çağındaki kaynaştırma öğrenci sayısı 193.374 öğrencidir (MEB, 2023). Yine aynı yılın

verilerine göre, özel eğitime örgün olarak devam eden okul çağındaki toplam öğrenci sayısı 259.282 öğrencidir. Bu verilere göre Türkiye’de kaynaştırma eğitimi açısından olumlu ilerlemeler gözlenirse de, halen okul çağındaki özel gereksinimi olan çocukların %14 ü kaynaştırma eğitimi alamamaktadır (MEB, 2023). Aynı zamanda, kaynaştırma eğitimi verilen okulların nitelik olarak da yeterli seviyede olmadığı gözlenmektedir. Kaynaştırma programının başarılı bir şekilde devam etmesi bazı değişkenlere bağlıdır (Arno, 2009). Bunlar, müfettişler, idareciler, öğretmenler, hem özel gereksinimli çocukların hem de normal gelişim gösteren çocukların aileleri, özel gereksinimli öğrenciler, normal gelişim gösteren öğrenciler ve fiziksel ortamdır. Kaynaştırma bir ekip çalışmasıdır başarılı bir kaynaştırma için ekip gereklidir (Akay, Uzuner ve Girgin, 2014). Kaynaştırma programının başarısında, sınıf öğretmenin ve okul personelinin kaynaştırma uygulamasının gerekliliğine inanmaları ve bu konuda çaba göstermeleri son derece etkilidir. Ayrıca, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin de özel eğitime ihtiyacı olan bireyler hakkında ve kaynaştırma uygulamaları konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Hem öğretmen hem de özel gereksinimli öğrencinin destek özel eğitim hizmetleri almalarının kaynaştırma başarısında oldukça önem arz ettiği belirtilmektedir (Batu ve Topsakal, 2003). Kaynaştırma eğitimi uygulayan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini konu alan bir araştırmada öğretmenlerin %55’i kaynaştırmanın şu an yararlı bir uygulama olmadığını ve tamamlanması gereken pek çok eksiği olduğunu, %65’i kaynaştırma uygulamasının işlerini zorlaştırdığını, %67’si kaynaştırma uygulamasında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Çağlar, 2017). Literatür incelendiğinde öğretmenler istenilen akademik ve sosyal başarı için; sınıf öğretmenin, okul yönetiminin, ailelerin, yardımcı hizmet görevlilerinin, okuldaki diğer öğretmenlerin eğitilmesi, ayrıca okulun fiziksel imkânlarının artırılması, sınıf öğretmenin kaynaştırmaya yönelik tutumunun değiştirilmesi ve özel eğitim desteği sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir (Saraç ve Çolak, 2012). Özel gereksinimli bireyler, aldıkları kaynaştırma eğitimi ve destek eğitim sayesinde ders başarılarını çok kısa bir sürede yeterli hale getirebilirler. Aynı zamanda kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerler dizgeleri de gelişir. Sosyal bütünleşmeleri kolaylaşır. Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok, olumlu davranış gösterme eğilimleri artar. Model olma ve özdeşim kurmaları kolaylaşır. İletişim, işbirliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler. Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman etkinlikleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaşır (Gün-Şahin ve Gürbüz, 2016). Kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, özel gereksinimli öğrencilerin, genel eğitim sınıflarına akranlarıyla birlikte giderek daha fazla kabul edilmekte olduğu, bunun yanında uygulamada çeşitli sorunlarla karşılaşılma ve bu nedenle istendik gelişmeler elde edilemediği görülmektedir. İlgili alanyazına baktığımızda bu engelleri;

olumsuz öğretmen tutumları, uygun personel ve destek servislerinin olmayışı, genel ve özel eğitimin farklı algılanışı, fiziksel çevrenin yetersizliği başlıklarında incelemek mümkündür (Sucuoğlu ve Özokcu, 2005). Tüm bunlardan hareketle destek eğitim odası uygulamasının birçok yararı vardır. Öğrencinin özel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik imkânın sunulması öğrencinin yaşlılarından geri kaldığı konuları tamamlamasına ayrıca öğrenciyle özel ilgilenme şansının olması öğrencinin davranış sorunlarıyla ilgili çözüm yollarının bulunmasına neden olurken öğrencinin bu davranış sorunlarından kurtulduğunda sınıfı, okulu ve içinde bulunduğu toplumu tarafından kabul edilmesini ve değer görmesini sağlayacaktır. Yine özel eğitim gerektiren öğrencilerin davranış ve akademik yönden gerilikleri sınıf ve branş öğretmenlerini zor durumda bırakmaktadır. Öğrencilerdeki akademik alandaki gelişmeler ve öğrencinin davranışsal yönden sınıfla uyumlu hale gelmesi öğretmenlerin işini kolaylaştırarak, normal çocuklarla daha verimli ders yapmalarını sağlayarak yetersizlik gösteren bireylere karşı olumlu tutum sergileyerek onların toplumun bir parçası olmaları konusundaki katkılarından dolayı vicdani huzur duyacaklardır.

1.1. Kaynaştırma Eğitimi ve Amacı

Ülkeler 1990'lardan itibaren "kaynaştırma eğitimi" ilkesini yasalarına dâhil etmeye başlamışlardır. Türkiyede ise bu ilke 1995 yılından itibaren uygulanmaya başlanmış olup kaynaştırma eğitimine dâhil olan ve devam eden öğrenci sayısı git gide artmaktadır (Çetin, 2020). Böylece eğitimde meydana gelen gelişmeler sonucunda özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin akranlarıyla beraber eğitim almalarına olanak tanıyan kaynaştırma eğitimi günden güne gelişme göstermektedir (Arslan, 2020). İlgili alanyazın incelendiğinde kaynaştırma eğitimine ilişkin çeşitli tanımlamalara rastlanmaktadır. Sucuoğlu ve Özokçu'ya (2005) göre kaynaştırma; birtakım yetersizliklere sahip bireylerin gelişim özellikleri bakımından normal olan akranlarıyla birlikte genel eğitim, okul ve sınıflarında eğitim-öğretim faaliyetlerinden yararlanmalarınıdır. Özel gereksinime ihtiyacı olan bireylerin en az kısıtlayıcı ortamda tam ya da yarı zamanlı olarak genel eğitim sınıflarında, özel eğitime ihtiyacı olmayan akranlarıyla beraber, ihtiyaçları doğrultusunda destekleyici eğitim almaları kaynaştırma eğitimiyle sağlanır. Ayrıca kaynaştırma eğitimi; yetersizliği olan bireylerin genel eğitim sınıflarına dâhil edilmesiyle beraber alacakları eğitimin yetersizliklerine göre olmayıp yeteneklerine göre planlanmasıdır. ÖEHY'nde (2018) yer alan tanıma göre ise kaynaştırma eğitimi:

Madde 4: "*Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitimidir.*" şeklinde tanımlanmıştır. Kaynaştırma eğitimi, yetersizliği olan bireylerin akademik

ve sosyal gelişimlerini tamamlamaları açısından akranlarıyla beraber genel eğitim sınıf ve okullarında yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetlerinden yararlanmaları olarak tanımlanabilir. Yurtdışındaki kaynaştırma eğitimi tanımları incelendiğinde farklı tanımlamalar olduğu görülmüştür. Bazı kaynaklarda kaynaştırma; birtakım yetersizliklere sahip bireylerin genel eğitim sınıflarına dahil edilmesi olarak tanımlanırken bazı kaynaklarda ise kaynaştırma; gerekli durumlarda bu öğrencilere kaynak odalarda yardımcı uzman ve özel eğitim öğretmenleri tarafından sağlanan ek destek hizmeti olarak tanımlanmaktadır (Merih-Özçelik, 2019). Kaynaştırma eğitimi tanımlamalarında da belirtildiği üzere özel gereksinimli birey için temel amaç sadece bireyin akademik gelişiminin sağlanması değil aynı zamanda sosyal gelişiminin de desteklenmesidir. Bireylerin sosyal gelişimlerinin desteklenmesi açısından akranlarıyla beraber genel eğitim sınıflarında eğitim almaları önem arz etmektedir. Bununla beraber başarılı bir kaynaştırma eğitimi için işbirliği gereklidir ve bu işbirliğini sağlayacak olan ekibin içerisinde; öğrenciler, anne-babalar, öğretmenler, yöneticiler, destek hizmet sağlayıcılar yer almaktadır. Tüm bu ekip bireylerinin işbirliği içerisinde hareket etmesi kaynaştırma eğitimini başarıya ulaştıracağını düşündürmektedir. Söğüt ve Deniz'e (2018) göre "kaynaştırma eğitiminin yarar sağlaması için gerekli olan şartlar; öğretmenin öğrenciyi çok iyi tanıyıp olması, öğrencinin eğitim ihtiyaçlarını iyi analiz etmesi, öğrencinin bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına yönelik BEP hazırlayabilmesi ve değerlendirme yapabilmesi, aile ile iş birliği içinde bulunabilmesi, öğrenciye uygun olabilecek öğretim yöntem ve teknikler konusunda bilgi sahibi olması" şeklindedir. Gün-Şahin ve Gürbüz'e (2016) göre kaynaştırma eğitimi sayesinde birey sadece akademik anlamda değil sosyal anlamda da gelişim gösterme olanağıyla karşılaşır ve bireylerin bireysel farklılıklarının göze alındığı bu eğitim ortamlarında sınıf içi etkinlik ve aktivitelere de katılım oranları artar. Aynı zamanda kaynaştırma eğitimi sayesinde sınıfta yer alan her bir öğrencinin bireysel farklılığı göz önüne alınarak eğitim ortamı düzenlenir. Böylece farklılıkların yer aldığı böyle bir sınıf ortamında öğrencilerin özel gereksinimli bireylere karşı da saygılı olması sağlanmış olur. Kaynaştırma eğitimine başlanılmadan önce ilk olarak kaynaştırma eğitimine ihtiyaç duyan bireylerin özellikleri dikkate alınarak eğitim ortamları düzenlenmelidir (Batu ve Topsakal, 2003). Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin yetersizlikleri ve yetenekleri dikkate alınarak düzenlenen bu eğitim ortamlarında öğrencilerin topluma kazandırılmaları ve akranlarıyla eşit performansa sahip olmaları hedeflenmektedir. Böylece kaynaştırma eğitiminin amaçlarından biri olan özel gereksinimli bireylerin de sosyal çevreye kazandırılması sağlanmış olur.

Günümüzde özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitimlerinde normal çocuklardan tamamen ayrıştırılması yerine akranlarıyla beraber düzenli bir eğitim ortamında eğitim almalarını içeren kaynaştırma eğitimi uygulamaları daha fazla kabul görmeye başlamıştır.

Kaynaştırma eğitiminin amacı, özel gereksinimli bireylerin akranları arasında eğitim alma haklarını koruyarak, onları yetenekleri doğrultusunda eğitime, bağımsız hareket edebilen sorumluluk sahibi bireyler olarak sosyalleşmelerini ve hayata hazırlanmalarını sağlamaktır (Batu ve Kırcalı-İftar, 2011). Bununla birlikte kaynaştırma eğitiminin amaçları (MEB, 2023).

- a) Özel gereksinimli bireylerin kendi gerçekliğini fark etmesini ve tanınmasını sağlamak,
- b) Özel gereksinimli bireylerin ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmalarını sağlamak ve toplum içinde yaşayabilmelerini kolaylaştırmak,
- c) Okul düzenine uymayı ve okuldaki uygun davranış biçimlerini öğrenmelerini sağlamak,
- d) Özel gereksinimli olmayan akranlarıyla iletişim kurmalarını ve yaşıtlarına uyum sağlayabilmelerini gerçekleştirmek,
- e) Özel gereksinimli olmayan bireylerin özel gereksinimli yaşıtlarına karşı daha olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

Özel gereksinimli bireyler toplum içinde birlikte yaşadığımız bireylerdir. Kaynaştırma eğitiminin amacı özel gereksinimli bireylere sunulan eğitim hizmetleriyle kendilerini tanımalarını, akranlarıyla iletişim ve etkileşim sağlamalarını, yetenekleri doğrultusunda bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları yoluyla hayata hazırlanmalarını sağlamak ayrıca toplumda özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabulün ve olumlu tutumların geliştirilmesini sağlamaktır (Batu ve Kırcalı-İftar, 2011).

1.2. Destek Eğitim Odası

Kaynak oda olarak da adlandırılan destek eğitim odası, özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere sunulan sınıf dışı destek eğitim hizmeti modelidir. Destek eğitim odası programlarının evrensel olarak kabul edilen bir tanımı bulunmamakla beraber, farklı tanımlamalarla karşılaşılmaktadır. Destek eğitim odası özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin özel eğitim öğretmenleri ve diğer uzmanlardan akademik veya başka konularda yardım almak için zamanlarının bir kısmını geçirdikleri yerdir. Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler okul günlerinin önemli bir bölümünü genel eğitim sınıfında engelsiz akranlarıyla beraber eğitim alarak sürdürürler. Destek eğitim odası uygulamalarından faydalanan özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler özel eğitim öğretmenleri ve diğer uzmanlarla beraber küçük gruplarda çalışma fırsatına sahip olurlar. Bu öğretmenler ve uzmanlar öğrencilerin yetersiz olduğu alanlarda gereksinimlerini gidermeye yardımcı olurlar. Destek eğitim odası “Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortam” olarak da tanımlanmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Destek eğitim odasında normal sınıfa yerleştirilmiş özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere,

özel eğitim almış bir öğretmen tarafından, özel araç gereçlerle destek hizmeti sunulmaktadır. Wiederholt ve Chamberlain'a (1989) göre ise destek eğitim odası; özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin genellikle eğitimlerini genel bir okul programından aldıkları, özel eğitim gereksinimlerinin karşılanması için ise eğitimlerinin bir kısmını düzenli olarak planlanmış bir program çerçevesinde almak için gittikleri eğitim ortamıdır.

1.3. Kaynaştırma Öğrencilerine verilen Destek Eğitiminin Akademik ve Sosyal Yararları

Öğretmenin olumlu tutum sergilemesi ve uygun eğitim ile güven kazanan kaynaştırma eğitimindeki çocuklar, aynı zamanda uygun beceriler de geliştirirler. Özel gereksinimli çocukların normal çocuklarla bir arada olması, birlikte oyun oynamaları, farklı ortamlarda paylaşımda bulunmaları, çocuklarda daha büyük özgüven uyandırır. Normal gelişim gösteren çocuklardan soyutlanmayan engelli çocukların, duygusal ve sosyal gelişimleri olumlu olarak etkilenmekle birlikte dil ve zihin gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Normal çocuklar, özel olan arkadaşları ile zaman geçirdikçe, onları olduğu gibi kabul etmeyi ve daha iyi geçinmeyi öğrenirler. Araştırmada yapılan gözlemler sonucu, engelli çocukla birlikte zaman geçiren normal akranların, engelli olan arkadaşına karşı tutum ve davranışlarında olumlu yönde gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencinin kendine güven, takdir edilme, sorumluluk, cesaret, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerleri destek eğitimi sayesinde gelişir ve öğrenci zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hale getirebilir. Bu tür kaynaştırma ortamlarında olumlu davranış gösterme frekansları olumsuz davranış gösterme frekanslarına göre daha fazladır. İşbirliği, iletişim, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinmekle birlikte model olma ve özdeşim kurmaları da kolaylaşır (Akay, Uzuner ve Girgin, 2014). Özel gereksinimi olan bireylerin normal gelişim gösteren bireylerle aynı ortamda bulunması, daha gelişmiş davranış modellerinin ve daha karmaşık çevre düzeninin sunulması gibi güdüleyici ve uyarıcı etmenlerin olması özel gereksinimli bireylerin gelişimini hızlandırır. Aynı zamanda da sosyalleşmelerine yardımcı olur. Yani normal çocuğun davranışını gözlemleyen, model olarak alan ve iyi planlanmış kaynaştırma ortamında bulunan özel gereksinimli çocuk toplumca benimsenen davranış biçimlerini geliştirmekte ve genişletmektedir. Normal çocuklar, kaynaştırma ortamlarında bireysel farklılıkları daha kolay fark edip anlayabileceklerdir. Özel gereksinimli olan çocukları önceden tanımaları ve anlamaları ileriki yaşlarında normal çocuklara katkı sağlayacaktır. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrenciler ile yürüttükleri çalışmalar, öğretmenlik bilgilerine ve becerilerine artı değer katar. Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin diğer personelle iletişim ve işbirliği içinde olması kaynaştırma eğitiminin daha sağlıklı yürütülmesine sağlar. Uygulamanın daha sağlıklı yürüyebilmesi için ilk adım tüm çalışanların bir birine destek olmasıyla başlamaktadır. Bütün çocuklar öğrenme hızı, biçimi ve oranı açısından

birbirlerinden farklılıklar gösterirler. Bu durum o sınıfın öğretmenin, özel gereksinimi olan öğrenciyle sınıftaki diğer normal öğrencilere olan sorumluluklarını eşit kılar. Ortamda, yöntemde ya da müfredatta yapılacak değişiklikler hem özel gereksinimi olan çocuklar için hem de diğer çocuklar için faydalı olacaktır. Normal sınıflarda yer alan özel gereksinimli öğrencilere de, müfredatta veya ortamda yapılan değişiklikler özel eğitim sayesinde sağlanabilir. Çocuğun BEP’de bu düzenlemeler yer alıyorsa, bu düzenlemeleri yapma sorumluluğu özel eğitimcilerindir. Kaynaştırma eğitimine dâhil olmayan normal akranların eğitimcileri ise, özel gereksinimi olan öğrencinin programının yürütülmesine yardımcı olmakla ve sınıf hâkimiyetini sağlamakla sorumlu olmaktadır (Sucuoğlu ve Özokçu, 2005).

Öğretmen bir sınıfın en önemli parçasıdır. Kişisel özelliklerini hesaba katmadan, sayıları 20 ile 30 arasında değişen çocuklara veya gençlere eğitim sağlamak tartışmaya müsait bir konudur. Bir sınıfa diğer öğrencilere göre farklı özellikleri olan bir öğrenci geldiğinde, sınıftaki diğer öğrencilerden farklı davranışlar veya özellikler gösterebilir. Öğretmen aynı zamanda rehber olma gibi önemli bir role sahiptir. Uygulama açısından da bakıldığında diğer okul personelinin de destekleyici olması öğretmene bağlıdır. Öğretmen tarafından özel gereksinimi olan öğrenci başka birinin sorumluluğu olarak görülmesi halinde öğrenci sosyal ve akademik açıdan normal bir sınıf ortamında kendini yalnız hissedecektir (TOHUM, 2011). Kaynaştırma sınıflarındaki öğretmenlerin görevleri, sınıftaki öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak, sınıfta sağlıklı sosyal etkileşimlerin kurulmasını ve sürdürülmesini, özel gereksinimli öğrencilerin sınıfa, okula ve topluma sosyal kabulünü sağlamaktır. Öğretmen ve öğretmenin tutumu, bu bakış açısıyla bakıldığında, kaynaştırma eğitiminde öğrencilerin öğrenmesine etki edebilecek ilkelerin en önemlisidir. Normal çocukların yanı sıra kaynaştırma çocuklarının da öğrenmesini kolaylaştıran etken, öğretmenlerin tutum ve davranışlarıdır. Özel eğitime muhtaç çocukların eğitim zamanlarının büyük bir kısmında sınıf öğretmenin denetiminde ve gereksinimleri ölçüsünde özel eğitim alarak normal sınıfta bulunmaları kaynaştırma için önemlidir (Batu ve Topsakal, 2003). Tüm bunlardan hareketle bu çalışma, böylesine önem arz eden destek eğitim odasının kaynaştırma öğrencilerine akademik başarıya etkisi konusunu öğretmen görüşleri açısından tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma ile elde edilen bulguların, alanyazına sağlayacağı katkı önem arz ettiği düşünülmektedir. Çalışmanın genel amacı, destek eğitim alan kaynaştırma öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında görüşleriniz nelerdir?

2. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulanması öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma destek eğitim alan kaynaştırma öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik yapılan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma tekniklerinin öne çıkan özellikleri doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan görüşme soruları araştırmacı tarafından ilgili alan yazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Oluşturulan görüşme soruları 2 alan uzmanı tarafından incelenerek kapsam geçerliliği gözden geçirilmiştir. Kişisel Bilgi Formu Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerini görüşme formlarında belirtmeleri istenmiştir. Bu amaçla öğretmenlerden cinsiyet, eğitim düzeyi ve mesleki kıdeme yönelik bilgiler istenmiştir. Çalışmanın yürütülebilmesi için okul yönetimine çalışma hakkında bilgi verilmiş ve okul yönetiminden çalışmanın yürütülebilmesi için izin istenmiştir. Okulda görüşme yapmak için okul müdürüyle iletişime geçilmiş, öğretmenlerden uygun bir güne randevu alınmıştır. Görüşme yapılmadan önce katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilecek çalışma için katılımcılardan görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Görüşmeler için 15.10.2023 05.011.2022 tarihleri arasında okulda görüşme yapmaya uygun ortam tercih edilmiştir. Araştırma süresince katılımcıların soruları rahat bir şekilde cevaplayabilmeleri için araştırmanın başlangıcında amaçtan derinlemesine bahsedilmiştir. Öğretmen görüşmeleri 15-20 dakika sürmüştür. Araştırma kapsamında 20 öğretmene yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde “Görüşme Formları” kullanılmıştır.

2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır ili merkez Sur ilçesine bağlı okullarda görev yapan 20 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	N	Yüzde	
Cinsiyet	Erkek	7	35,0
	Kadın	13	65,0
Eğitim düzeyiniz	Lisans	17	85,0
	Yüksek Lisans	2	10,0
	Doktora	1	5,0
Mesleki Kıdeminiz	1 ve 5 yıl arası	14	70,0
	6 ve 10 yıl arası	3	15,0
	11-15 yıl arası	2	10,0
	16 yıl ve üstü	1	5,0

Geçerlilik, Güvenirlilik ve Etik;

Bu araştırmada güvenilirliğin ve geçerliliği sağlanmasında; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık yollarına başvurulmuştur. Bu bağlamda; araştırmada inandırıcılığı sağlamak için veri toplama araçlarını oluşturma, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve raporlanması aşamalarında uzman desteği alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için veri çeşitlemesine gidilerek öğretmenlerden veriler toplanmıştır. Aktarılabirlik ilkesi göz önünde bulundurularak çalışmada doğrudan alıntılama ve bunların yorumlanmasıyla sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Tutarlılığın sağlanabilmesi için ise veri toplama ve analiz aşamalarında alan yazında dikkate alınmış, uzman görüşlerinden faydalanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Öğretmenler görüşme formlarına düşüncelerini yazılı olarak iletmişlerdir. Daha sonra bu formlar araştırmacı tarafından, olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu formlar üzerinden gerekli kodlamalar yapılmıştır. Elde edilen bu verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma verilerinin sunumunda katılımcılara verilen kodlardan yararlanılmış ve bazı görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlar desteklenmiştir. Bu araştırmada kodların ve kategorilerin elde edildiği öğretmenlerin görüşlerinden bire bir alıntı yapılarak ‘geçerlilik’ sağlanmıştır. Veri seti okunarak anlamlı birimler bulunmuş, kodlamalar yapılmış ve geçici temalar oluşturulmuştur. Kodlama işlemi yapılırken ilgili literatür göz önünde

bulundurulmuştur. Veri analizinin son aşamasında ise elde edilen bulgular açıklanmış, yorumlar ve sonuçlar sunulmuştur.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmada yer alan alt problemlere göre araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

1. *Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında görüşleriniz nelerdir?* alt problemine ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Tablo 2’de verilmiştir

Tablo 2. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında öğretmen görüşlerine ilişkin kodların frekans dağılımı

Temalar	Alt Temalar	Kod	Öğretmen	f
Kaynaştırma öğrencilerinin destek eğitim hizmetlerinin uygulaması	Olumlu görüşler	Öğrencinin genel seviyesini artırmakta	Ö1, Ö2, Ö3, Ö7, 5 Ö8,	
		Rehabilitasyon merkezlerine duyulan ihtiyaç azalması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö11, 5 Ö14,	
		Olumsuz durum minimize edilmesi	Ö2, Ö6, Ö17	3
		“Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerine katkı sunması	Ö9, 13, Ö19,	3
		SSınıfta seviye farklılığını en aza indirir	Ö12	1
		Kendini değerli ve özel hissetmesi	Ö16	1
		Akranlarına yetişme fırsatı	Ö19	1
Alakasız cevap	MEB imkan vermeli	Ö20	1	

Görüşme yapılan öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında “*öğrencinin genel seviyesini artırmakta*” ve “*rehabilitasyon merkezlerine duyulan ihtiyaç azalması*” ifadesi ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlere göre destek eğitim hizmetlerinin eğitimin niteliğini ve verimliliğini artırmaktadır. *Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında görüşleriniz nelerdir?* Sorusuna ilişkin öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

Kaynaştırma öğrencilerimize özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler diye hitap ederiz. Kalabalık bir sınıfta özel ilgi görmesi çok Zor olur. Destek eğitim odasında öğrenciye özel ilgilenip öğrencinin seviyesini artırmak açısından çok önemli ve gerekli buluyorum destek

eğitim odalarını. Aynı zamanda okullarda buna daha çok önem verilirse ilerleyen zamanlarda rehabilitasyon merkezlerine duyulan ihtiyaç azalacaktır ve devletin ekonomik olarak da daha rahat edecektir. (1).

Kaynaştırma öğrencileri için hazırlanan bireysel eğitim planlarının ders saatinde uygulanması oldukça zordur. Destek eğitim sayesinde hazırlanan bireysel eğitim planlarının amacına uygun uygulanma fırsatı verir. Normal ders saatinde bazen fark edilmeyen ya da görmezden gelinen kaynaştırma öğrencisi destek eğitim sayesinde bu olumsuz durum minimize edilir. (Ö5).

Kaynaştırma öğrencisinin akranlarıyla bilişsel, duyuşsal ve psikomotor yönlerden aynı düzeye gelmesi amacıyla takviye eğitim olarak planlanan destek eğitim hizmetleri, sadece öğrenci açısından değil, aynı zamanda öğretmen ve veli açısından da bazı avantajları barındırmaktadır. Örneğin öğretmen penceresinden baktığımızda sınıfta seviye farklılığını en aza indirmek gibi bir avantaj sağlarken, veli açısından ise çocuğunun gelişim düzeyinin artması gibi bir avantaj sağlayacaktır. Bu sebeplerden dolayı her kaynaştırma öğrencisi için okullarda destek eğitim odası açılmalı, bu öğrenciler birebir ilgi ve eğitimle akranlarıyla farkın en aza indirilmesi amaçlanmalıdır. (Ö9).

Destek eğitim hizmetlerinin uygulanmasının kaynaştırma öğrencilerine oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum, bu eğitim sayesinde yetersizliği bulunan öğrencilerin akranlarına yetişme fırsatı verilebiliyor. Aynı zamanda bilsemli öğrencilere verilen destek eğitim ile de gelişimlerine ekstra katkı sunulabiliyor (Ö12).

Öğrenci ye birebir ders verildiği için öğrenci kendini değerli anlaşılır ve daha özel hissediyor bir şeyleri yapabileceğini başarabileceğini düşünüyor ve kendine olan inancı artıyor. (Ö16).

Destek eğitim uygulamasının son derece elzem olarak görüyorum bu konuda gerek sivil toplum kuruluşları gerekse milli eğitim bakanlığı tüm imkanlarını seferber etmeli. (Ö20).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulanması öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin görüşleriniz nelerdir? alt problemine ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulanması öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin ait kodların frekans dağılımı

Temalar	Alt Temalar	Kod	Öğretmen	f
---------	-------------	-----	----------	---

Akademik başarılarına etkisi ile ilgili görüşler	Olumlu görüşler	Psikolojik ve akademik katkı sağlar.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö10, 5 Ö14,	
		İletişim kurma olanağı tanır.	Ö1, Ö7, Ö9, Ö11, 5 Ö20,	
		Öğretmen, öğrenci ve veli iletişimi birlikteliği sağlanır.	Ö4, Ö17, Ö20	3
		“Sosyal ilişkilerde katkı sağlar.	Ö7, 13, Ö19,	3
		Tek başına ayakları üzerinde durabilecek seviyeye gelmesi.	Ö8, Ö12	2
		Kendine yetebilme inancının artması.	Ö14 Ö8, Ö12	3
		Ders başarısı artar.	Ö6, Ö7, Ö8, Ö19, 5 Ö20,	
Oumsuz Görüşler	Özen gösterilmesse nötr bir etki eder.	Ö4	1	

Katılımcılar genel olarak öğretmenler yakın görüşler bildirmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenler açısından ele alındığında, kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulanması öğrencilerin bilişsel, sosyal ve akademik başarılarının artışında olumlu etki ettiği belirtilmiştir. Genel olarak literatüre bakıldığında öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin öğrencilerin hem bilişsel gelişimi hem de duyuşsal gelişimine katkı sağlamakla birlikte akademik başarılarına da katkı sunmaktadır (Kukul, 2013). Bulgulara ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçı aşağıdaki gibidir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerimizden akademik olarak çok yüksek başarılar beklemek gerçekti bir bakış açısı olmayacaktır. Bizlere düşün görev bu bireyleri sosyal psikolojik ve de akademik olarak hayatta hazırlamaktır. İlerde birey tek başına ayakları üzerinde durabilecek seviyeye gelmesidir. Bunun için de öğrenciye bire bir ders vermek. Kendisinde psikolojik ve de akademik olarak ilerleme olacaktır. Kalabalık bir sınıfta kendisi için hazırlanan BEP uygulamak çok zor olacağından destek eğitime duyulan ihtiyaç artacaktır. (Ö1).

Destek eğitimin kaynaştırma öğrencilerine psikolojik, akademik ve sosyal ilişkilerde katkı sağladığını düşünüyorum. (Ö2).

Öğretmen öğrenci veli iletişimi ve birlikteliği sağlanır gerekli özen gösterilirse olumlu, aksi taktirde nötr bir etki edecektir (Ö4).

Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetleri ile ciddi olumlu etkileri bulunmaktadır bu etkilerin başında çocuk bilişsel anlamda daha güçlü olur. (Ö11).

Sosyal, bilişsel ve akademik anlamda birçok etkisinin olduğunu düşünüyorum. (Ö15).

Öğretmenlerin genel ifadelerine bakıldığında destek eğitimin olumlu etkileri noktasında birleşmişlerdir.

Sonuç

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda öğretmenlerin destek eğitim hizmetleri yönündeki görüşleri incelenmiştir. Çalışmada Öğretmenlere *Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulaması hakkında görüşleriniz nelerdir?* sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden konu hakkında bilgi alınmıştır. Öğretmenler kaynaştırma uygulamalarında yer alan özel gereksinimli öğrencilerin destek hizmetleri almaları gerekliliği ifade etmiştir. Kaynaştırma uygulamalarında destek hizmetlerin önemi, özellikle özel gereksinimli öğrencilerin sınıflarında akademik etkinliklere katılmaları, sosyal uyumlarının sağlanması (Baker ve Zigmond, 1995; Gürgür, 2008), öğretmenlerin bu tür çocukların başarısı için ne tür uyarlamalar yapabileceklerini görmeleri açısından önemli olduğu sık sık dile getirilmiştir (Baker ve Zigmond, 1995; Batu ve Topsakal, 2003; Gately ve Gately, 2001). Kısacası destek özel eğitim hizmetlerinin kaynaştırma uygulamalarının niteliği için çok önemli bir önkoşul olduğu belirtilmiştir (Baker ve Zigmond, 1995). Akay (2011), yaptığı araştırmanın sonucuna göre kaynaştırma ortamında eğitime devam eden işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitimin, destek eğitim öğretmenin de kişisel ve mesleki gelişimine destek olduğu, mesleki bakış açısına, programlara ve derslerin niteliğine olumlu katkılar sağladığı destek eğitim alan öğrencilerin ise akademik, sosyal ve iletişimsel davranış ve becerilerinde gelişme göstermiş oldukları gözlenmiştir. Aydın (2015), tarafından yapılan araştırmanın “Destek eğitim odasında yapılan eğitimin öğrencinin bilişsel, matematik, okumayazma, davranışsal becerileri, özgüven gelişimi ve dil gelişimi ve okula karşı tutum alanlarında öğrencide olumlu değişikliklere neden olduğu görülmüştür. Canbulat (2010), gerçekleştirmiş olduğu araştırmanın sonucuna göre öğrencilere sağlanan bireysel destek eğitimin öğrencilerin dil gelişimi, psiko-motor, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları literatür ile benzerlik göstermektedir.

Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin uygulanması öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin görüşleriniz nelerdir? İkinci sorusu sorulmuş, öğretmenlerden konu hakkında bilgi alınmıştır. Öğretmenlerin genel ifadelerine bakıldığında akademik başarılarına olumlu etkiler bıraktığı noktasında birleşmişlerdir. Eripek (1993) kaynaştırma öğrencilerinin okumayı geç öğrenmelerinden dolayı okuduğunu anlamada yetersiz kaldıkları, öğrencilerin okuma yazma becerilerinin gelişiminde, öğrencinin engel türünün, sınıf düzeyinin ve destek hizmet alanlarının etkili olduğu görülmüştür. Kış’ a (2013) göre destek eğitim odası öğrencilere her anlamda katkı sunduğunu belirtmişlerdir. Kırcaali – İftar’ a (1998)

tarafından yapılan araştırmanın “Destek eğitim odasında yapılan eğitimin öğrencinin bilişsel, okumayazma, davranışsal becerileri, özgüven gelişimi ve okula karşı tutum alanlarında öğrencide olumlu değişikliklere neden olduğu görülmüştür. İlgili alanyazınla bulgularımızın örtüştüğünü görmekteyiz. Sonuç itibariyle öğretmen görüşlerinden ve literatürden elde edilen bilgilere göre, destek eğitim hizmetlerinin öğrencilere birden fazla etkiler bıraktığı görülmüştür. Çalışmanın sonuçları göz önüne alındığında araştırmacılara sunulan öneriler şunlardır:

- Öğretmenlerinin lisans eğitimlerindeki özel eğitim derslerinin zenginleştirilmesi ve tüm alanlarda öğretmenlere işbirliği becerisi kazandırılması.

- Öğretmenlere özel eğitime yönelik uygulamalı hizmet içi eğitimlerin verilebilir.

- Benzer bir araştırma yurt dışı kaynaklı akademik çalışmalar içinde yapılabilir.

Kaynaklar

Akay, E. (2011), *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi].
Yök Tez.

Akay, E., Uzuner, Y., & Girgin, Ü. (2014). Kaynaştırmadaki İşitme Engelli Öğrencilerle Gerçekleştirilen Destek Eğitim Odası Uygulamasındaki Sorular ve Çözüm Gayretleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 42-66

Arno, A. (2009). General Education Classrooms And Resource Rooms: What Is Taught And The Quality Of Commucation Between Teachers. March, 2009.

Arslan, K. (2020). *Kaynaştırma eğitimine ilişkin fen bilimleri öğretmenlerinin ve öğrencilerin görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.

Aydın, A. (2015). *Zihinsel Yetersizliğe Sahip Öğrencilere Destek Eğitim Odasında Verilen Eğitim Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yök Tez.

Baker, J. M. ve Zigmond, N. (1995). The meaning and practice of inclusion for students with learning disabilities: Themes and implications from the five cases. *The Journal of Special Education*, 29 (2), 163 – 180.

Batu, S., & Kırcaali-İftar, G. (2006). *Kaynaştırma*. Kök Yayıncılık.

Batu, S., & Topsakal, M. (2003). Özel eğitim süreci ve bir danışmanlık örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (1), 19-29.

Canbulat, A. (2010). *Okula Destek Eğitiminin Etkililiği* [Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yök Tez.

Çağlar, N. (2017). *İlköğretim Kurumlarındaki Destek Eğitim Odası (DEO) Uygulamasına İlişkin Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Tez.

- Eripek, S. (2013). *Okul Öncesi Dönemde Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Gately, S.E., ve Gately, F., J. (2001). Understanding co-teaching components. *Teaching Exceptional Children*, 33 (4), 40-47.
- Gün-Şahin, Z., & Gürbüz, R. (2016). Kaynaştırma öğrencilerini eğiten ortaokul öğretmenlerinin yeterlikleri üzerine. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 6 (1), 138-160.
- Gürgür, H. (2008). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirlikçi öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kış, H. (2013). *Destek Eğitim Odalarındaki Uygulamalara İlişkin Rehber Öğretmenler ve Özel Eğitim Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi].Yök Tez.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2023). Destek eğitim odası'nın açılması. 18.05.2015 tarih ve 10096465 sayılı 2015/15 nolu Genelge.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018). 23937 (18 Mayıs, 2023). *T. C. Resmi Gazete*.
- Saraç, T., Çolak, A. (2012). Kaynaştırma Uygulamaları Sürecinde İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüş ve Önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 13-28.
- Sucuoğlu, B. & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (1), 41-57.
- TOHUM, (2011). Kaynaştırma/Bütünleştirme Etkinliğini Artırmak İçin Politika ve Uygulama Önerileri Projesi. *Türkiye'de Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitimin Durumu*. Mega Basım.
- Wiederholt, J.L. & Chamberlain, S. P. (1989). A critical analysis of resource programs. *Remedial and Special Education*, 10 (6), 15-37.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.